

INFORMÁCIÓ-ELŐÁLLÍTÁS, MEGJELENÍTÉS ÉS TERJESZTÉS

**Audiovizuális, elektronikus, optikai
információhordozók**

91/084

KOWARK, Hannsjörg: Non-Book-Materialen in der Bibliothek. Konzeption eines Non-Book-Geschäftsgangs in der Universitätsbibliothek Freiburg i. Br. = AV-Info. 12.no. 1990. 10-16.p. Bibliogr.

Nem könyv jellegű dokumentumok a freiburgi egyetemi könyvtárban. A könyvtári munkafolyamat koncepciója

Egyetemi könyvtár; Mikroforma; Munkafolyamat; Nem hagyományos dokumentum; Videokazetta

A nem könyv jellegű dokumentumok (NKD) kezelése a könyvtárakban háromféleképpen történhet: a könyvekével teljesen integráltan, részben integráltan és autonóm módon. Teljes integráció esetén a NKD leírása, megőrzése (elhelyezése, kölcsönzése) és használata a könyvekével azonos szabályok szerint történik. Ez mindig szükségmegoldás, csak kis állományméretűség esetén alkalmazható. A részleges integráció mindenképpen kompromisszumokkal jár. Az autonóm modellben a munkafolyamatokat külön részleg végzi. Ez csak bizonyos állományméretűség felett ésszerű. Az integrált megoldástól - az állomány növekedésével - fokozatosan, a részleges integráción át lehet eljutni az autonóm megoldásig.

A freiburgi egyetemi könyvtárban 1978-ig, az új épületbe költözésig, integráltan kezelték a NKD-kat. Mivel a munkafolyamatok autonóm megszervezéséhez hiányoztak az elhelyezési,

személyzeti és pénzügyi feltételek, a dokumentumok mennyisége és jellege viszont nem tette lehetővé az integrációt, a részleges integráció maradt mint megoldás. Két munkatárs látja el a speciális ismereteket illetve berendezéseket igénylő feladatokat (érkeztetés, állománybavétel, feldolgozás). Az egyéb teendőket a gyarapítási és olvasószolgálati osztály végzi el.

A mikroformák kezelése terén sokéves tapasztalatok állnak rendelkezésre. Különös gondot fordítanak arra, hogy elkerüljék az olvasói kérésre való újbóli mikrofilmezést, és hogy az eredeti dokumentumot teljesen kivonják a további használatból. Az előbbit csak másolásra szolgáló archívfilmek készítésével, az utóbbit úgy érik el, hogy a használói katalógusokban az eredeti dokumentumról csak a mikroforma (vagy a reprint, ill. facsimile) katalóguscéduláján tesznek említést.

Hangzó dokumentumok: a zenei gyűjteményben a hanglemezeket kazettára játsszák át. A kazettákat az olvasóteremben a használók könnyen és önállóan kezelhetik. Ugyanitt találhatóak a kísérőszövegek másolatai és a zsebpártitúrák is. A kompakt lemezek megjelenésével nincs szükség átjátszásra, az eredeti és a kazetta külön-külön feldolgozására. Arról még nincs elegendő tapasztalat, hogy a kompakt lemez és a CD-lejátszó mennyire alkalmas az önkiszolgáló használatra.

Videokazetták kutatási és oktatási célú gyűjtése és rendelkezésre bocsátása 1981-től folyik az egyetemi könyvtár humán tudományi részlegében. A beszerzésnél a könyvekénél szokásos szempontokat veszik alapul (tudományos igény, tartós tudományos érték, tartós használat az oktatásban). Főként irodalmi művek megfilmesített változatai, színházi előadások, operák, eredeti nyelvű játékfilmek, klasszikus játékfilmek és az egyes szakterületek dokumentációs filmjei szerepelnek a gyűjteményben. A vásárlás mellett a tévéadások felvétele a gyarapodás fő forrása. A válogatásban részt vesznek az oktatók is. A tárgyi feltérési problémákat online katalógussal remélik megoldani. 40 fős csoportos vetítésre van mód és négy egyéni munkahely áll rendelkezésre. A játékfilmek használatához oktatói engedély szükséges.

A *diszkettek* megőrzése és használatba adása a többi dokumentumtípushoz hasonlóan az olvasóteremben történik majd. (Jelenleg az állomány kicsi, és a személyi számítógépeket is

most szerzik be.) A könyvek mellékleteként megjelenő lemezeket a könyvekkel együtt kölcsönzik.

A gyűjtemény életének tíz éve alatt a részben integrált működés bevált, a könyvtár az autonóm működés megvalósítására törekszik.

(Hegyközi Ilona)

91/085

WRIGHT, Stephen: Application of CD-ROM technology to libraries in developing countries = Program. 24.vol. 1990. 2.no. 129-140.p. Bibliogr. 31 tétel.

CD-ROM technológia alkalmazása fejlődő országok könyvtáraiban

Adatbázis; CD-ROM; Online információkeresés; Online katalógus; Szolgáltatások

A fejlődő országoknak a tájékoztatási szolgáltatások nyújtása terén több olyan problémával kell szembenézniük, amelyek földrajzi fekvésükből és az uralkodó társadalmi, gazdasági és politikai feltételrendszerből adódnak. A távközlési rendszerek például fejletlenek, ezért a távoli adatbázisokban való online keresés lehetetlen vagy elrettentően drága, nincsenek meg a komolyabb számítógépes könyvtári rendszerek beszerzési és üzemeltetési feltételei, hiányzik a szakképzett munkaerő. Ez okok miatt ezen országok számára a CD-ROM technológia tűnik a legmegfelelőbbnek, hiszen ennek segítségével hatalmas mennyiségű információhoz lehet hozzáférni, aránylag alacsony áron. A CD-ROM használatát a fejlődő országokban a következő területeken érdemes megfontolni:

1. Az online információkeresés kiváltása

Az említett távközlési nehézségeken túlmenően a CD-ROM mellett szól, hogy a legtöbb adatbázis ma már CD-ROM változatban is beszerezhető, a keresés egyszerű, szinte élvezetes, nincs telefon-, nyomtatási- és jogdíj, a keresés a használatnak megfelelő ütemben végezhető. A CD-ROM lemezek fizikailag jól állják a trópusi éghajlatot, kicsik, könnyűek, ezért légipostán olcsón szállíthatók. A szerző a következő adatbázisokat ajánlja különösen a fejlődő országok figyelmébe: TROPAG, AGRICOLA, The Pesticides Disc, CAB Abstracts, Pan-American Health Organization (PAHO) és Library and Information Science Abstracts (LISA).

2. Katalógus-rekordok forrása

Ma már egyre több olyan CD-ROM termék kapható, amely igen nagy számú bibliográfiai rekordot tartalmaz, s ezért katalógusadatok forrásaként is használható. A Library Corporation Bibliofile-ja pl. az amerikai Kongresszusi Könyvtár teljes katalógusát tartalmazza, kb. 4 millió rekordot, amelyek tetszés szerint letölthetők, szerkeszthetők és kinyomtathatók. A Bibliofile-on kívül forrás-katalógusként szolgálhatnak még az OCLC Search CD450 és Recent Books Cataloguing Collection nevű állományai, valamint az egyes nemzeti bibliográfiák CD-ROM változatai.

3. Olvasói katalógusok

Több forgalmazó kínál olvasói katalógus rendszereket CD-ROM-on. Ilyenek pl. az AutoGraphics (Impact), a Brodart Automation (Le Pac), a General Research Corporation (LaserGuide), a Library Corporation (The Intelligent Catalog), az UTLAS International (CD-PAC), a Library Systems and Services (Spectrum 2000), a Pendragon Optical Media (Search Me), a Marcive (Marcive PAC) és a CLSI (CD-CAT). (Zárójelben a rendszerek nevei szerepelnek.) Ezek legtöbbször az egymáson túltenni igyekező keresési szoftveren kívül olyan lehetőségeket is kínál, mint elektronikus posta, könyvtárközi kölcsönzés, bibliográfiai készítése stb. Tudvalevő, hogy egy közepes- vagy nagykönyvtár katalógusának gépesítése nagy számítógépi (minimum miniszámítógépes) kapacitást igényel. E rendszerek ezen a gondon igyekeznek segíteni: a már meglévő, géppel olvasható formában rendelkezésre álló rekordok CD-ROM-ra adaptálhatók és a szállított szoftver segítségével kitűnő olvasói katalógusként használhatók.

A jövő útja a CD-ROM rendszerek hálózatosítása, aminek célja az, hogy ne kelljen minden mikroszámítógéphez CD-ROM olvasót, adatlemez és nyomtatót kapcsolni, hanem egy központi berendezést megosztva lehessen használni. A piacon már megjelentek az ilyen hálózatok is, pl. a SilverPlatter OPTI-NET és az Artisoft LANTastic nevű rendszerei.

(Novák István)

91/086

MURTOMAA, Eeva: Fennica CD-ROM = Kirjastoletti. 83.vuo. 1990. 5.no. 205-207.p.

A finn nemzeti bibliográfia CD-ROM változata
CD-ROM; Nemzeti bibliográfia

Fennica CD-ROM néven indult útjára a nemzeti bibliográfia új változata, amelynek első lemeze az 1977-1979 közötti monográfia-anyagot - 141 ezer adategységet - tartalmazza. A terv szerint évente 2-2 lemez kiadására kerül sor: 1991-ben az 1967-76 közötti nemzeti bibliográfia anyagát rögzítik, valamint tervezik az időszaki kiadványok fölvételét is. Az első lemez száz példányban készült. Az ár - évfolyamonként - 6800 finn márka. Keresősajátosságai hasonlóak az európai nemzeti könyvtárak közös programban készült CD-ROM bibliográfiáinak keresési módjaihoz, miután e lemezeknek a készítője is az amerikai Online Computer Systems Inc.

A Fennica CD-ROM három nyelvű. A keresőkifejezések, a lemezen megjelenő utasítások és közlések finnül, svédül és angolul olvashatók, s könnyű az átváltás egyik keresőnyelvről a másikra. Az alábbi indexek alapján, illetve ezek kombinációival folyhat a keresés: szerző, cím, tárgyszó, kulcsszó, sorozatcím, a műben tárgyalt személy vagy testület, azonosítási szám, ETO-szám, az egyetemes finn tárgyszórendszer tárgyszava, kiadási ország és a mű nyelve szerinti; s lehetőség van külön keresni a külföldön megjelent fennica-anyagban. A célzott keresésen kívül a felsorolt indexekben lapozhat is a használó.

A Fennica CD-ROM-nak hat megjelenítési formátuma van a különböző használói igényekhez vagy célokhoz (feldolgozó könyvtáros igénye, rövidített címlírás, újdonságjegyzék kiiratásához szükséges adatok stb.) alkalmazkodóan.

(Sz. Nagy Lajos)

91/087

Nasjonalbibliografiske data på CD-ROM = Synopsi. 21.arg. 1990. 3.no. 135.p.

Res. angol nyelven

A norvég nemzeti bibliográfia CD-ROM-on
CD-ROM; Nemzeti bibliográfia

Az első CD-ROM lemez az Egyetemi Könyvtár BOK adatbázisát, a BIBBI adatbázist (1962-70), az 1990-es könyvkiadói adatbázist és a NOTA nevű folyóiratcikk-adatbázist tartalmazza. Ára 3000 NKR + általános forgalmi adó. Tervezik az aktualizálást, valamint a lemez kibővítését a könyvek és folyóiratok központi katalógusával.

(Autoref.)

Lásd még 16, 47, 49, 52, 59, 63, 76, 97

Kommunikációs technikák

91/088

BELL, Stephen: Spreading CD-ROM technology beyond the library: applications for remote communications software = Spec.Lib. 81.vol. 1990. 3.no. 189-195.p.

A CD-ROM technológia könyvtáron kívüli hasznosítása táv-kommunikációs szoftver alkalmazásával

CD-ROM; Egyetemi könyvtár; Kommunikáció; Szoftver; Távközlés

Bármilyen fizikai távolság, amely elválasztja az információs központot a felhasználóktól, akadályt jelent a szolgáltatások szállításában. Az e problémára irányuló megoldások között megemlíthető az elektronikus posta, az expressz küldemény, a távmásolás és a helyi hálózatok. Az új információtechnológiákat, különösen a CD-ROM-ot nehéz elérni távoli helyekről, pedig ezek javíthatnák a könyvtárakról alkotott képet és a használók elégedettségét. A cikk a kommunikációs szoftvereknek a használatát tárgyalja, amelyek aránylag olcsón megoldják az információtechnológiák távoli helyekre való eljuttatását.

(Autoref.)